

A MAGYAR NYELV

I. Az iskolákban.

Ellenőrző tisztünk teljesítése közben alig van tér, melyre nagyobb gondot kellene fordítanunk, melyet élesebb szemmel kellene kísérnünk, mint az iskolák nyelve. Hogy nyelvünk eredeti tisztasága annyira meghomályosult, hogy épségén az a minden ajak panaszkolta csorba van ejtve, azt jó részt az ötvenes évek óta megjelent tankönyveknek köszönhetjük, ha ugyan van valami köszönni-való benne. Ha e könyveknek egynémelyikét felnyitjuk s itt-ott egy szakaszcsockát végig olvasunk bennök, olyan furcsa, valami nyugtalan érzet száll meg bennünket annak meggondoltára, hogy ezt a magyar nyelvet egy sereg ifjú tanulja, hogy idővel beszélni, terjeszteni fogja, s hogy ez a nyelv lesz talán jövődében a magyar irodalom nyelve. Akármelyik szabályát vegyük a magyar grammatikának a hangtól kezdve az etymológiáig, az iskola nyelvében mindegyikre találunk oly példát, mely egyikének vagy másikának irgalmatlanul a nyakára hág. Idő folytával, majd ha megtestesedik kissé e rovat — mert szándékunk, ha csak terünk engedi, egy számban sem feledkezni meg róla — mindenki meggyőződhetik, hogy, habár látszólag nagyot állítottunk, a valóságnak egyáltalában nem lesz oka ez állításunk miatt fejét csóválnia.

Kezdjük egyikével a legújabbaknak.

„Latin Gyakorlatok“.

Szerkesztették Kolmár J. és Sváby P. (1872.)

Az illető osztályok ismereteinek köréhez mérten van-e szerkesztve e munka, fokozatosan halad-e követeléseiben, izléssel vannak-e választva darabjai, szóval hogy megvannak-e benne egy jó latin gyakorló könyvnek kellékei, arról ítéletet mondani nem mi hozzánk tartozik; mi csak azt nézzük, minő magyar nyelven van írva.

S e tekintetben örömmel jegyezzük fel, hogy e latin gyakorló könyv magyarsága az eddig megjelent e fajta művekéhez képest tetemes haladást tanúsít, s általában véve jónak mondható.

Különösen ki kell emelnünk benne az öntudatos választással karöltve járó ovakodást, mely láthatólag, észrevehetőleg küzd a német nyelv sajátságaiival, a melyből, s a latinéval, a melynek számára fordít, mely míg egy részről figyelmesen kerüli az idegenszerűségeket, más részről gondja van arra is, hogy a mit a nyelv határozottan megkülönböztetett, egybe ne zavarja, hanem a bizonyos, kiszabott czélokra szolgáló eszközöket czéluknak megfelelőleg alkalmazza.

Ez öntudatos, helyes kezelésnek példái a következők:

1. A *miután* kötőszónak kizárólagosan időjelentményben való alkalmazása.

2. Az okadóknak *mivel, mert, minthogy, mivelhogy* a magyarázóktól *ugyanis, mert* — s az előbbieket közül ismét a subjectiv (*minthogy, mivelhogy*) s objectiv okadóknak (*mivel, mert*) megkülönböztetése s helyes használása.

3. Az igeidőknek öntudatos, határozott cleveland szerint való s nagyobbára sikerült kezelése.

Ezekhez járulnak még — hogy az ide tartozók közül a fontosabbakat mind egybefoglaljuk — az igemódoknak különösen az indirect kérdésekben s a viszonyított beszédben való magyaros alkalmazása; a szenvedő mondat szerkezet gondos kerülése; a latin participialis szerkezetnek megfelelő magyar kitételeknek tapintatos megválasztása (*qua conspecta percussores: lát-tára a gyilkosok 60. §. — nulla mora interposita: késedelem nélkül 61. §. stb.*); a latinos relativ névmás helyett a mutatónak kötőszó kíséretében való alkalmazása (*qui patre mortuo: ezek tehát atyjok halála után, 61. §.*); a latin s német nyelv nembeli szabályainak rá nem erőszakolása nyelvünkre, mint ezt az említett nyelvekből fordítók nagyobb részt teszik (*assiduitas mater virtutis: a kitartó munkásság az erény szülője 2. §.*), stb.

E kiváló tulajdonai mellett azonban vannak gyöngéi is e munkának; s szerkesztőinek minden ovatossága ellenére is több helyütt akadunk néha németes, leginkább azonban latinos kifejezésekre. Ilyenek

1. A többes szám latinos használása a több vagy minden birtokosnak meglevő egy birtok kifejezésére, pl. „A háború, mely *sztóveiket* elvadítja“: *bellum quo animi efferantur*, 2. §. „Saját *testeikkel* (*corporibus*) akarták az utat elzárni“. 26. §. „Üljünk *lovainkra*“: *ascendamus in equos*, 54. §. stb.

2. A személyes névmás s az egyszerű birtokos rag helyett a mutatónak alkalmazása, pl. „*És* azonban, mihelyt a hálóterembe lépett“ — mihelyt azonban helyett. 9. §. „Alig lehet az emberek életében valamit találni, a mit *azok* (hangsúlyozva *ők, különben elmarad*) feltétlenül dicsérenének“, 40. §. „*Ennek* táborából egy szökevény jöve Fabriciushoz s megígérte neki, hogy Pyrrhus táborába vissza fog menni s *azt* (öt) megmérgezi. Fabricius *ezen* embert (l. a 3. pontot) visszakisérteté Pyrrhushoz. Belátta ugyanis, hogy, ha *annak* (eius, benne van a következő szóban) indítványát elfogadta (mért nem fut. exact.?): *ama* (l. a köv. pontot) nagy háborút bevégezte volna“ (germanismus) 53. §. stb.

3. A latin articulus-pótló mutatónak (ille) *amas* v. *azon*-nal való kifejezése, pl. „Bizonyos napon kiméne *azon* város falai közől“ — *a* város falai közől helyett. 24. §. „Hozzá látnának *azon* tanulmányokhoz“ — az illető, szóban levő v. kérdéses tanulmányokhoz helyett. 47. §. stb.

4. Az *idem* árnyalatainak fel nem ismeréséből folyó helytelen alkalmazása a magyar *ugyanaz* névmásnak, pl. „Mondják, *ugyanaz* polgártársai közt legigazságosabb vala“ — mondják továbbá hogy — helyett. *Ugyanannak* gondjára bízák“ — hasonlóképen az ő gondjára — helyett. 2. §. „Midőn *ugyanaz* egy alkalommal ügyetlenül nyilatkozott a festészetről“ — midőn az *onban* (ellenben) helyett. 23. §. stb.

5. A képletes kifejezést enyhítő *quasi*-nak szolgásterű, a magyarban egész fölösleges kitétele, pl. „Aeschylus, ki *mintegy* eredete a tragoediának.“ 24. §. „Csak egy férfiú volt még *mintegy* lelke az államnak.“ 51. §. stb.

6. A hol a német fordítók appositionalis vagy praedicativ kifejezésnél *als*-t használnak, több esetben a németben is meglehetősen rosziúl, ez *als*-nak mindenkor híven *mint*-tel való fordítása s miatta a magyaros kitételnek elhanyagolása, pl. „A test ápolására művészetet találtak fel s azt az isteneknek, *mint* feltalálók-nak (az istenek *találalmán* yának h.) tulajdonították.“ 21. §. „*Mint* consul (consul korában h.) fogja terveinek valósítását megkezdeni.“ 136. §. stb.

7. A különféle czélokra használt latin főnevek különböző jelentményének föl nem ismerése. E tekintetben legtöbbet vétenek a szerkesztők. A sok közől csak pár esetet. „Hogy a rómaiakat a háborútól, mely *szíveiket* (animos eorum) napról napra jobban elvadítja.“ 2. §. Itt az *animus* egyszerűen személypótló tehát = mely őket elvadítja. „Hogy a vad *szívek* (animi fer) megszélidüljenek.“ 2. §. E helyütt meg az elvontságot fejezi ki *vadság*. Épen ilyen a 26. §.-beli „vidám *kedély*: alacer animus“.

8. A főnév-pótló s adverbialis kifejezést magukban rejtő mondatoknak félreértése, pl. „*Oly* dolgok, *melyek a földműveléshez tartoznak*“ = a földműveléssel való foglalkozás. 35. §. „*Másképp nem lehetett, mint hogy* = kell. 48. §. stb. stb.

Terünk sokkal szűkebb, hogysem itt minden hibát felsorolhatnánk; a többire nézve tehát csak azt jegyezzük meg, hogy valamivel komolyabb egybevetése a magyar és a latin nyelvnek, s talán hozzá még valamivel több időt rá szánó dolgozás minden esetre eljuttatják oda a szerkesztőket, hogy a második ki-

adást teljesen megtisztíthatják az idegenszerúségektől. Hogy a munka egyáltalában gonddal van dolgozva, arról több, egymásra következő fejezetsoport hibátlansága tanúskodik; elhamarkodásnak, sietve dolgozásnak kell tehát tulajdonítanunk azt a néhány fejezetet, mely összehalmozott idegenszerúségeivel annyira kirí a többiekből. Ilyen különösen a 2. §.; ilyen a többi közt a 26-ik is, melynek kezdetét ide írjuk. Olvassák át a szerkesztők figyelemmel, s kérdezzék meg saját fülüket, beszélünk-e mi így magyarul. „*Van a bölcs Solonnak egy régi mondata, melyszerint nem akarja, hogy halála barátjainak könnyeit és siralmát nélkülözze. De kérdem, vajjon nem helyesebben cselekedett-e Ennius, a ki kívánja, hogy őt halála után senki se tisztelje meg könnyeivel s temetését ne ünnepelje senki sirással. Ennius nem hiszi, hogy a halál, a melyre halhatatlanság következik, sajnálatra méltó.*“

Végül még egy pár kérdést.

A római álladalom melyik osztályát értik a szerkesztők „a főbbek és *legalacsonyabbak*“ kifejezése alatt? (134. §.) Melyik kitéltet tartják helyesnek vagy legalább helyesebbnek e kettő közül: Némely szófejtő a teher-t a tér-ből *gondolja származni* — vagy: Némely szófejtő a teher-t a tér-ből *származtatja*? (42. §.) Mivel okadatolják — talán a művelt nyelvszokással — az ilyen szerkezetet: Nagyon elfáradtam, három óráig folyton *gyalogolván*? (v. ö. 132. §.) Fejtsék meg, minő varázserő rejlik abban a 49. §.-ban pompázó *mondandott* igealakban?

2. A hirlapokban.

A „Reform“ 44—47. és 54. számaiban Alexander Bernát tárczacikkei („Az ember származása“ I—IV. közlemény s „Az árva lélek evangeliuma“) vonták magukra figyelmünket botrányosan rossz magyarságuk által. Mi nem a cikkírón, a kiről látszik, hogy nem született magyar, hanem a „Reform“ szerkesztőjén csodálkozunk; csodálkozunk rajta, a ki nek tiszta, magyaros nyelvén csak a legközelebb is nem kevésbé örvendtünk, hogy e cikkeket a cenzúrán oly könnyedén, mondhatnók meggondolatlanul áteresztette. Minden hasáb hemzseg itt a nyelvtani hibáktól; a melyek közül néhányat, s csak a szembe-tünőbbeket, mutatványúl felsorolunk.

44. sz. „De amely hasonló is a farkas a kutyához“ (e h. bármily hasonló stb., németül: wie ähnlich auch stb); ez az új magyarság még aztán is előfordúl. — „Szemünk a legszelebb kilátást karolhatja át“. Ez is kép! tessék hacsak képzeletben is illusztrálni. — „A szülők ezen tulajdonságokat

magzataikra fogják átörökíteni“ (e h. át fogják örökíteni). Ilyen szórend, mely azt mutatja, hogy az író sehogy sincs tisztában az igekötő elhelyezésével, nagy számmal található e cikkekben. Azután átörökíteni nem szokott a magyar, hanem örökségül (vagy — — be) hagyni. — „Ha több állat egy helyre volna összeszorítva s mindnyájan nélkülöznék a szemet (csak az nem látja, hogy ez magyartalan, a ki nélküli a szemet; jó így?), mindnyájan egyenlő reménnyel bírnának, a többiek között megélhetni. De ha az egyik állat“ stb. — „Az egyik“-et olvasva, azt hinné az ember, hogy főntebb két állatról volt szó, holott „több állat“ van az előzményben. Ilyenkor „az egyik“ sohasem használható, t. i. határozatlan mennyiségű tárgyak közül egy ösmeretlen tárgy kiemelésére; az „egyk“ két ösmert tárgy egyikére mutathat, s akkor aztán „a másik“ felel meg neki; pl. két kocsim van; az egyik szép, de a másik nem sokat ér. Használható még „az egyik“, ha kettőnél több tárgy forog szóban, de csak elsorolásnál; pl. Az egyik így, a másik úgy, a harmadik amúgy gondolja jónak. — „nem is úgy lehet, vele síma módon kiegyezhetni, mint sikerült a hat nap alatti teremést hat időszakra átmagyarázni.“ Először is hibás a szórend (e h. lehet vele úgy síma stb.); azután ha már „lehet“ akkor miért ismét a *het* képző a „kiegyez“ után? „síma módon“ — könnyű szerrel; a magyar így szól: ez a jót is rozra magyarázza, de nem átmagyarázza. — „Azon betegségeket, melyek alatt mi szenvedünk“ (unter welchen, e helyett: melyekben). — „Akarunk a fölött szólni“ (darüber reden, magyarul: arról szólni). — „(az állatok) oly szerves részeket bírnak“. Bir igét a magyarban csak akkor tehetjük össze tárgyesettel, ha valami fölött szabad rendelkezést, uraságot fejez ki, tehát mikor a görög *χρατέω τινός*-nak felel meg. (Bővebben Arany J. „Visszatekintés“ Szépir. Figy. 1861. 36. sz.)

45. sz. „ha — — az emberek minden kutatást, mely idegen tárgyak körül forog, úgy kezdik“. Nagyon szép! Tehát már odajutottunk, hogy egy tekintélyes magyar lap tárcaírója nem tudja az objectiv s subjectiv igealak közti különbséget? Alább ugyanily mondat: „egy élő kigyót papirzsákban (én azt hiszem hová? a kérdés és nem hol?) — — egyikébe a nagyobb rekeszeknek tette“. — „megmenekülni az üldözés előtt (vor, de magy. elől).

46. sz. „az emberi arcvonások — — állása(?) ugyanaz a majoméval“. „Ugyanaz“ ily vonzattal nem használható hanem: ugyanaz, a ki vagy mi, stb.; a magyar így szól: összeszeesik a majoméval. — „Némcly majmok sírása, mások ne-

vetése oly hasonló az emberéhez“. Itt a majmok és mások mellől nem hagyható ki a sajátító *nak, nek* rag, mert a főhangsúly a birtokragos neveken van; pl. A háznak tetejét látom, így mondom, ha az az értelem, hogy a tetejét és nem az elejét, stb. látom; ellenben: A ház tetejét látom, ha a ház az, s nem a templom, pajta, stb., melynek tetejét látom. — „vagy *a* műszóval elnevezve“. Itt nem kell névelő. — „a majom keze ugyanezen (e h. ugyanazon, mert itt nincs előadva a terv, csak útalva van rá) terv szerint van építve, mint az ember“. Bizony, furcsán van az a kéz építve, mely így ír!

47. sz. „miután katonákul az erőteljes ifjakat veszik, ezek megtizedelése által a jövő nemzedék is roszabbittatik“. Először a „miután“ nem okadó, hanem egyszerű időconjunctio; másodszer A. úr aligha tudja azt a népdalt, hogy: „Sírva mondja az édes anyjának, elvitték a rózsám katonának“; harmadszer nem ezek megtizedelése“, hanem megtizedelésök által; negyedszer pedig philosophus létére annyit csak tudhatna, hogy „rosz“ emberről csakis erkölcsi értelemben használatos; holott ő itt physicali értelemben vett roszabbá lételt, tehát elgyengülést, elsatnyulást akar kifejezni. — „egy csoportot tüzföldiekből (von Feuerländern) e h. egy csoport tüzföldi embert.

54. sz. „Nehéz magát belegondolni az árva lélek evangéliumába“. Németül: es ist schwer sich hineinzudenken; de magyarul: nehéz beleképzelnünk magunkat, stb. — „isten ugyanazon szeretet, mely ő most.“ Míg ugyanazon személyről szakadatlan sorban beszélünk minden oly nyomatékos fordulat nélkül, mely a személy újabb kiemelését kívánná, addig nincs helye az ő kitevésének, terjedjen bár több körmondatra beszédünk (L. Arany J. „Visszapillantás“. Sz. Figyelő, 1861. 39. sz.)

KOMÁROMY LAJOS.

A „Fővárosi Lapoknak“ egyik tárczalevele a londoni hálaünnepegylyel foglalkozik. Írója a többi közt arról is értesít bennünket (megléhet, akaratlanul), hogy az angoloknál a többnejűség van divatban. A magyar ember legalább, a ki nem ismeri mai irodalmunk magyarságát, ezt olvasná ki az említett cikkből.

Nyelvünknek egyik, sok más nyelvétől eltérő, de azért nem kevésbé illetlen és helyes törvénye, hogy a számnévvel jelzett szó egyes számban marad: három ember. Ehhez csatlakozik egész következetesen azon sajátság is, hogy a több birtokosnak birtokát kifejező szó mindig az egy birtokú alakban marad, ha

csak egy-egy van belőle mindenik birtokosnak: A vármegyék mind megkapták új főispánjukat, ép oly kevéssé volna szabad főispánjaikat mondanunk, mint nem mondhatjuk: három emberek. Ha a kétértelműséget ilyenkor ki akarjuk kerülni, más fordulattal kell élnünk. A városok képviselője: ebből körülbelül azt értenők, hogy: több városnak közös képviselője. De a városok képviselői, ha mindegyiknek csak egy van, a magyar nyelv szelleme ellen volna; azt minden argumentatio nélkül belátja mindegyikünk, hogy pl. „az emberek kitátották szájaikat“ még akkor is helytelen volna, ha az egész földkerekség egyedeiről szólnánk is; ily esetben tehát azt mondjuk: a városi képviselők. Ma napság azonban új magyarsággal nem egyszer olvashatunk ilyeneket: az emberek *telkei*, a vitézek *leszálltak lovaikról* s kiránták *kardjaikat*. A „Főv. Lapok“ idézett tárczájából szemeljük ki ezen speciális nyelvhiba példányainak csak a felét:

„Mindenkinek helyére igyekezett: az urak kibérlett nézőhelyeikre...“ egy-egy urnak egy-egy hely persze nem volt elég! talán azért, mert urak? (nézőhelyükre).

„A parlament elnökei díszöltönyökben voltak“: ilyenformán maholnap ezt is olvashatjuk talán: a miniszter díszruhákban jelent meg (in galakleidern!). Ugyanazon cikkben ezt olvassuk: „Ezek mind díszben jelentek meg...“ miért nem tehát itt is díszekben?

Nunc venio! „Jobbra a lordok nejeikkel és elsőszülöttükkel, balra a képviselők családjukkal foglaltak helyet“. Ha ezt a magyar nyelv természete, törvényei szerint magyarázzuk, ez jön ki belőle: Angliában a lordnak rendesen több neje van, de elsőszülöttje csak egy; csoda, hogy nem kettő-három! A képviselőknél valószínűleg csak egy nejük van, mert az írás csak egyetlen egy családjukról tesz említést. Pedig bizony ép oly joggal beszélhetett volna a képviselők családjairól, mint a lordok nejeiről; mert hát tudjuk, hogy az angol lordoknak épen úgy csak egy családjuk van, a mint csak egy nejük.

(A napi sajtó munkásai azt hozzák fel mentségül, hogy gyorsan kell dolgozniok, s minden apróságért nem érdemelnek megrovást. Erre három megjegyzésünk van. 1-ör. Nézzék meg az angol, francia s német lapokat; úgy hisszük, azok is csak gyorsan dolgoznak, s mégis nagyobb részt hibátlanok. 2-or. Ha mi a magyar hírlapirodalom minden apróbotlását fel akarnók sorolni, úgy a „Nyelvőrnek“ naponként legalább tíz ívnyi tartalommal kellene megjelennie. 3-or. Az orvos, a mint mi tudjuk, a lábtö-

rés vagy más efféle baj gyógyításánál nincs semmi tekintettel arra, hogy a beteg véletlenül, meglökés következtében vagy szándékosan törte-e ki a lábát; hanem első dolga az, hogy ha lehet, megorvosolja; mert hát hiába mind a három esetben is csak törés annak a vége. A szerk.)

STEINER ZSIGMOND.

3. A nemzeti színházban.

A nemzeti színház „a magyar nép fillérein azon célból emelt s fenntartott intézet, hogy nemzeti nyelvünket terjeszsze. ápolja s művelje.“ Hogy megfelel-e s mennyiben e hivatásának, különösen a nyelv ápolásának s művelésének, arra majd a kimutatott tények fognak felelni akkor, ha az áttekintést teljesen bevégezzük.

A nemzeti s vele együtt minden színházunk nyelve két tekintetben vehető bírálat alá. Vagy azt vizsgáljuk t. i. minő nyelven van írva a színmű, vagy hogy miként van előadva. Hogy a színészek, az ejtés számba nem vételével, a szerző ellenére is ronthatják s javíthatják s hogy valóban rontják is és javítják is a nyelvet, arra van számtalan adatunk. A sok helyett, mint-hogy most nem ez a célunk, csak egyet említünk fel. Az „Egyetlen leány“ előadásakor — háromszor láttuk egymásután — híven, következetesen, mindig így hallottuk: Lendvainé: „Hisz ma *születésnapod* van.“ Szigeti: „*Születésem* napja?“ Nem tudjuk, hogy a darab fordítója-e az „új magyar“ vagy Lendvainé; hanem hogy az a *születésnapod*, művelt nyelven szólva, *jüldobunknak* irgalmatlanul fáj, arról *kebelmélyünk*ből jövő sohajtásunk eléggé tanúskodott.

De térjünk tárgyunkra.

„A nemzeti színház könyvtára. I. füzet. Török János. Irta Szigligeti Ede.“

A kevés között egyike a jobb magyarsággal írt műveknek, vagy helyesebben szólva, nem hemzseg a hibáktól, idegenszerúségektől, mint a nagy szám; de azokat a szívből fakadó, szívhez szóló hangokat, azt az ízes, velős magyarságot, a mely egy kis, rövidke időre bár elfeledtetné velünk a főváros jargonját, a melynek édes varázsa fel-feltárná előttünk szülőházunk ajtaját, eszünkbe juttatná gyermekkorunkat, eszünkbe azt, hogy ime ez a nyelv, a melyet most hallunk, ez az édes anyánk nyelve, ezt a magyarságot, nem mondjuk, hogy hiába keressük, hanem bizony nagyon szűk marokkal van mérve, nagyon édes kevés jutott ki belőle „Török János“ uramnak; úgy hogy nagy részét akármely nyelvre szóról szóra le lehetne fordítani. Pedig a magyaros szó-

lasmódoknak épen a költői művekben van kiválólag helyük; ugyan hol élünk velük, ha itt nem? Talán a tudományban?

A mint mondtuk különben, „Török Jánosban“ kevés a nyelvhiba; idegenszerűséget meg csak egyet találtunk, *nagyszívű* (grossherzig) 21. l. nagy lelkű, nemes keblű, szívű helyett. A helytelenségek nagy része is a *látszatik* 32. l. látszik h., *lehetlen* 11. l. lehetetlen h., féltsd bátyádat, *nem* őt 9. l. ne őt h., *agyvelőd*, *hajszála*, *szívdobbanása* 22. l. agyad veleje, haja szála, szive dobbanása h., s az imitt-amott előforduló helytelenül képzett új szókon kívül (*sikoly*, *járszalag* 10. l. stb.) csak is a mérték nyomásának rovására számítható be. Ilyenek az úgynevezett versfoltok: „De hogyha ördög angyalt játszva itt“, 24. l.; különösen feltűnő a hangsúlytalan személyes névmásnak viszás alkalmazása: „Meggyilkol ő“ 35. l. „Hamar végére járok én.“ 23. l. „Lehetlen az — ő nem távozhatott.“ 11. l. Ha ugyanis hangsúlyozva volna a névmás, akkor igéje előtt kellene állnia; pl. „Én hamar végére járok. Az lehetetlen.“ Ilyenek másodsor a szórendi tévedések: „Hogy meg ne verjen, *verjük a pogányt meg*“ 6. l. Itt már szükséges volna a személyes névmás, minthogy e két mondat ellentétes viszonyban áll egymással; az egésznek tehát így kellene hangzania: *Hogy ő ne verjen meg bennünket, mi verjük meg a pogányt.* „Ha *elfeledni tudja* gyermekét, rohanjon a romlásba“ el tudja feledni h. „Az úr kegyelme *volt velünk* s győztél“ 14. l. velünk volt h. „Talán bizony a kővárakat alamizsnaként koldultam össze s önként *átadták*“ 22. l. önként adták át h. „Hugom nyugalma *fekszik szívémen*“ 25. l. szívémen fekszik h. „*Hozzá megyek le a börtönbe most*“ 25. l. Most lemegyek hozzá helyett.

A magyaros szólásmódok közül a következőket jegyeztük fel: Úgy járja, a mint én fütyülök. Hálót vetek rá, vergődjék, ha tud. Hamar végére járok. Még nem esett ki a világ fenéke. Lábat adsz nekik. Némely jobb lelkű cseléd. Az úr színét ne lássam soha. Volt lelked megölni.

IDEGEN CSEMETÉK. FATTYÚ HAJTÁSOK.

Kinyom = exprimere, ausdrücken, „kifejezni“ helyett barbarismus. Találni a többi közt Berzsenyinél: „éreztem, mely kevésbé tudtam abban érzésimet *kinyomni*.“ Kazinczy F. levelezése Berzsenyi Dániellel 51. lap. Hogy Kazinczynál is akadunk